

Disco a móda

Komunistický režim trval čtyřicet let. Za tu dobu se v hudbě vystřídal několik žánrů. Poslouchal se jazz, pak rock'n'roll, posledních deset let komunistického režimu bylo nejpoblíbenější disco. Tento hudební žánr se vyvinul v Americe. Komunisté se snažili bránit všemu americkému, ale ukázalo se, že hudba je silnější, a tak se disco dostalo i do Československa. Americké kapely a zpěváci tady ale hrát nemohli. Zpívalo se proto především česky.

Disco byla bezstarostná hudba. Tančilo se na ní na diskotékách. Lidé chodili barevně oblečení, často měli vycpaná ramena, aby vypadala větší a nechávali si dělat kudrnatou hlavu (ženy i muži). Takhle oblečení se vydávali na diskotéku, kde svítila barevná světla a točila se diskokoule: nový vynález. Důležité bylo, aby člověk vypadal šťastně a bezstarostně.

V té době se poslouchala i jiná hudba: rock, punk, folk. Ale ne každá kapela mohla svobodně vystupovat. Hudebníci se museli účastnit takzvaných přehrávek, kde před komunistickou porotou přehrávali své písně. Pokud se porotě nelíbily texty, hudba nebo vzhled hudebníků, zakázali jim vystupovat. Zakázaní hudebníci tak museli vystupovat tajně a pokud je chytili, mohli jít i do vězení.

Zptejte se svých rodičů nebo učitelů

- Kdo to byli Plastic People Of The Universe?
- Kdo je to Michal David, Hana Zagorová, Kotvald a Hložek?
- Jaké disco hvězdy zpívaly v té době v Americe?

Céčka

Céčka byly plastové výlisky ve tvaru písmena C, původně vyráběná jako součásti závěsů do oken a dveří, v 80. letech 20. století se stala u dětí a dorostenců, zvaných také Husákovy děti, sběratelskou cenností. Kolem céček se spontánně rozpoutalo doslova šílenství – „céčková horečka“. Kdo měl céčka, ten byl „in“. Protože céček bylo málo, děti s nimi obchodovaly, vyměňovaly je za jiné hračky, hudební desky, fotografie, svačiny a podobně. Z céček se staly dětské peníze.

Co s nimi?

Céčka se dají spojovat do řetězů. Nic víc se s nimi dělat nedá.

Tady se můžete dozvědět další zajímavé věci o módě a hudbě v Československu:

- cs.wikipedia.org – 70. a 80. léta v československé moderní populární hudbě
- Česká televize – Bigbít, článek Disco music

Samizdat

Co je to samizdat?

Komunisté v začátcích věřili, že svět je možné napravit, když budeme všichni mít stejně, budeme stejně pracovat a nikdo nebude mít víc, než ten druhý. Aby toho mohli dosáhnout, museli dostat pod kontrolu všechny části lidského života tak, aby se nikdo nemohl odlišovat. Existovalo oficiální komunistické umění, hudba, literatura, způsob vedení obchodů, škol nebo komunistický pohled na historii a vědu. Kdo měl jiný názor, stál proti státu, stál proti štěstí ostatních lidí a musel být umlčen. Zájem o lidské štěstí brzy z komunistů vyprchal a zůstala jen touha po moci a chuť ovládat ostatní lidi.

Komunisté měli například dlouhé seznamy knih, které se nesměly číst, protože v nich byly napsány věci, které neodpovídaly představě komunistů. Ale lidé přesto chtěli číst i jiné knihy, než ty povolené, protože mezi nimi byly jedny z nejkrásnějších knih, jaké kdy byly napsány. Občas se někomu poštěstilo, že mu příbuzný ze Západu poslal takovou zakázanou knihu, ten jí dal tajně přeložit a aby si jí mohli přečíst i ostatní lidé, opsal ji na psacím stroji. Byl to jediný způsob, jak knihu okopírovat. Tajně tak vznikala v bytech odvážných lidí celá nakladatelství. Takovému způsobu vydávání knih se říká samizdat.

Nevydávala se tak jen cizí literatura, ale i ta česká. Ale bylo také mnoho spisovatelů, kteří psali knihy, které se komunistům nelíbily. A často se komunistům nelíbili ani ti spisovatelé samotní. Samizdat tedy byla jediná možnost, jak jejich knihy vydat.

Některým spisovatelům se podařilo odstěhovat se na Západ. Někteří tam založili samizdatová nakladatelství, vydávali a překládali knihy světové literatury a pašovali je do Československa, nebo pašovali československé knihy na Západ a tam se je pokoušeli vydat oficiálně, aby svět věděl, co se v Československu píše.

Kdo knihy opisoval?

Byli to dobrovolníci, kteří opisovali ve svém volném čase, po práci, na vlastních psacích strojích. Dělali to pro to, aby se knihy dostaly mezi lidi.

Co když se na to přišlo?

Pokud komunistická tajná policie (StB) chytila člověka, který opisoval nepovolené knihy, mohl jít do vězení až na několik let.

Co to byla cenzura?

Aby se komunisté mohli udržet u moci, nesměli dovolit, aby kdokoli zpochybňoval, co dělají. Proto si pečlivě hlídali, co vychází v novinách a co se vysílá v rozhlasu a televizi. V každé redakci, televizní, rozhlasové i novinové, byl člověk prověřený komunistickou vládou, který hlídal, co redaktori píší a říkají. Pokud by třeba chtěli napsat nebo říct něco protistátního, zakázal to. Kdo přesto takové informace zveřejnil, byl vyhozen z práce a mohl být i na mnoho let zavřen do vězení. Cenzura se týkala nejen novin, televize a rozhlasu, ale i knih, filmu a hudby, výtvarného umění nebo i komiksu.

Jaké knihy u nás například nesměly vyjít?

- J.R.R.Tolkien: Pán prstenů
- Bible
- komiksy – např. Superman nebo Batman
- některé učebnice

Které filmy se u nás nesměly promítat?

- téměř vše z Ameriky a západní Evropy
- kreslené filmy Walta Disneyho

Tady se můžete dozvědět další zajímavé věci a samizdatu a cenzuře:

- Česká televize, Abeceda komunistických zločinů, díl Samizdat
- Česká televize, Abeceda komunistických zločinů, díl Cenzura
- Česká televize, Abeceda komunistických zločinů, díl Charta
- Libpro.cz – knihovna zakázané literatury
- Česká televize – reportáž o zápisu Libri prohibity do UNESCO

Jak to vypadalo v československém obchodě?

Komunisté si mysleli, že život bude jednodušší, když na všechno budou mít plán. Továrny, zemědělci a všichni, kdo něco vyráběli, si museli naplánovat, co budou vyrábět příštích pět let a kolik toho bude. A tak se stalo, že továrny vyráběly podle umělého plánu, ale ne podle toho, co lidé potřebovali. V obchodech pak často chyběly věci, které nám dnes přijdou samozřejmé. Někdy se nedalo sehnat máslo, jindy toaletní papír nebo jogurty. K sehnání vůbec nebyly některé druhy zeleniny (například brokolice). Banány nebo pomeranče se daly koupit jen jednou za rok a to na Mikuláše nebo na Vánoce a stály se na ně dlouhé fronty. Zboží bylo tak málo, že se vyprodalo třeba hned za jedině dopoledne a pak už nebylo. Lidé tak stáli na maso fronty podobně, jako se dnes stojí fronty před vydáním Harryho Pottera nebo nového iPhoneu.

Jednou z možností, jak nedostatkové zboží získat, bylo podplatit prodavačku, která ho pak zákazníkovi nechala schované takzvané „pod pultem“. Jinou možností, jak získat luxusní zboží (například džíny), bylo nakupovat v obchodě zvaném Tuzex. K tomu jste ale potřebovali speciální peníze zvané Bony, které jste mohli získat jako speciální odměnu v práci, nebo na černém trhu.

Tady se můžete dozvědět další zajímavé věci o nakupování v Československu:

- www.AbecedaSocialismu.cz – Socialistický obchod
- Česká televize – Retro, díl Tuzex
- Česká televize – Retro, díl Samoobsluha
- Česká televize – Retro, díl Ceny zboží

Státní hranice

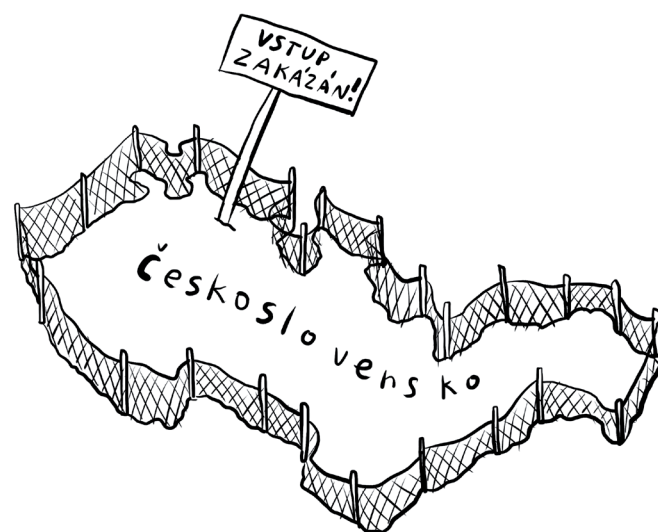
Za vlády komunistů nebylo možné jen tak odcestovat do zahraničí. Na dovolenou k moři se mohlo jezdit jen výjimečně a jen někam. Kdo se chtěl podívat například do Francie, Anglie nebo Ameriky, musel získat různá povolení od různých úřadů. To mohlo trvat i několik let a ne každý povolení k odjezdu dostal.

Komunisté se totiž báli, aby lidé nezjistili, že jinde se žije lépe. Pak by se mohlo stát, že se takových lidí dá hodně dohromady a komunisty zbaví moci. (A to se nakonec také stalo za takzvané „sametové revoluce“.)

Lidé, kteří nedostali povolení k odjezdu z Československa, se pokoušeli dostat pryč jinak. Někteří odjeli do jiné, povolené země, ze které utekli snáz, protože nebyli pod tak přísným dohledem československých úřadů.

Někteří se pokusili tajně přejít státní hranice. Ale to nebylo vůbec jednoduché. Státní hranice totiž byla velmi bedlivě hlídána pohraniční stráží, která měla rozkaz každého, kdo se pokusí z Československa tajně odejít, zastřelit. A skutečně tak zemřelo mnoho lidí. Pohraniční stráž nehlídala jen, aby nikdo z Československa neutíkal, ale také, aby se do Československa nedostal někdo, kdo tu nemá co dělat.

Aby to stráž měla jednodušší, postavili komunisté kolem celého Československa plot z ostnatého drátu. V některých místech byl nabit smrtícím elektrickým proudem. Kromě plotu byla celá státní hranice plná min a na některých místech stály kulomety. Československo bylo jako jedna velká pevnost.

Tady se můžete dozvědět další zajímavé věci o tom, co to znamenalo, mít zavřené hranice:

- Ústav pro studium totalitních režimů (www.ustrcr.cz) – Dokumentace usmrcených na československých státních hranicích 1948–1989
<http://www.ustrcr.cz/cs/dokumentace-usmrcenych-statni-hranice>
- iDnes.cz – SPECIÁL: Příběhy železné opony
- Česká televize – Abeceda komunistických zločinů: Hranice
- Česká televize – Abeceda komunistických zločinů: Výjezdní doložka

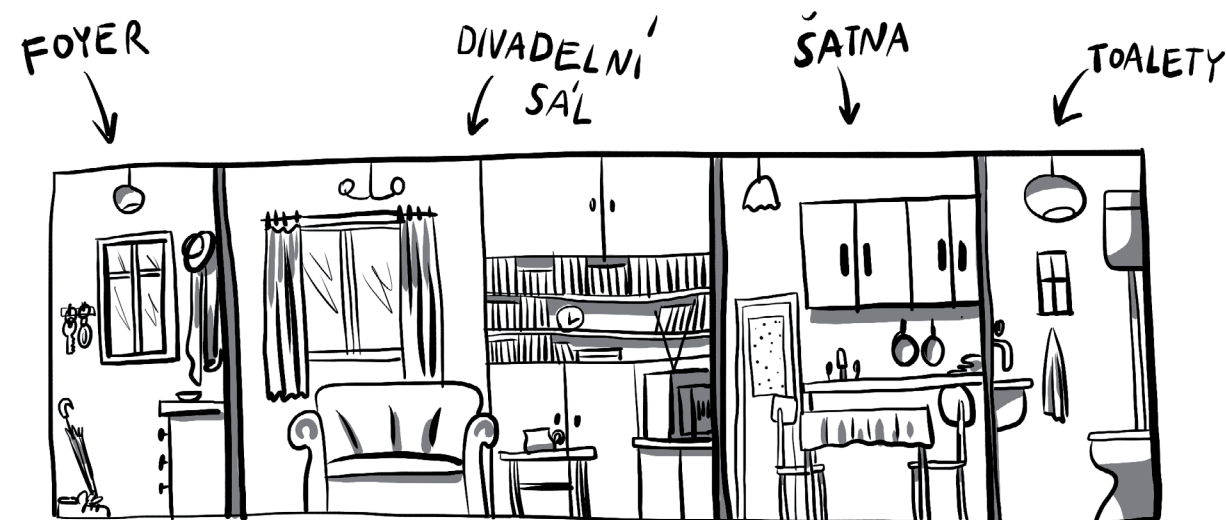
Co je to bytové divadlo?

Některým hercům komunisté zakázali veřejně vystupovat, protože zastávali takové názory a hráli takové role, které se jim nelíbili. Ale herci se nechtěli vzdát svého povolání, a tak se scházeli v bytech, kde po malých skupinách a pro malé publikum hráli divadelní představení. Někdy v něm vystupoval jenom jeden herec, ale někdy dokázali sehrát i složité a velké představení, jako například tříhodinového Macbetha od Williama Shakespeara. Protože herci měli zakázáno vystupovat, museli se scházet tajně. Diváci a herci se tvářili, že jdou někomu na svatbu, nebo na oslavu narozenin. Když je chytila bezpečnost (tak se říkalo policii), mohli jít i do vězení.

Co ještě se v bytech dělo?

Kromě herců bylo i mnoho jiných lidí, kteří nesměli vykonávat svá povolání. Například vysokoškolsí profesori, hudebníci, výtvarníci. I ti se v bytech scházeli. Profesori pořádali přednášky pro lidi, kteří se chtěli něco naučit, hudebníci pořádali malé bytové koncerty. Všechno samozřejmě přísně tajně.

Lidé, kteří měli zakázáno vykonávat své povolání, ale nějak pracovat museli. Existoval dokonce zákon, který říkal, že každý člověk musí být zaměstnaný. Kdo byl nezaměstnaný, porušoval zákon. Vzdělaní profesori, herci nebo hudebníci, tak museli pracovat například jako skladníci, topiči, uklízečky a podobně.

Tady se můžete dozvědět další zajímavé věci o bytovém divadle:

- cs.wikipedia.org – Vlasta Chramostová
- Charta 2007 (www.charta2007.cz) – Divadlo v Čechách

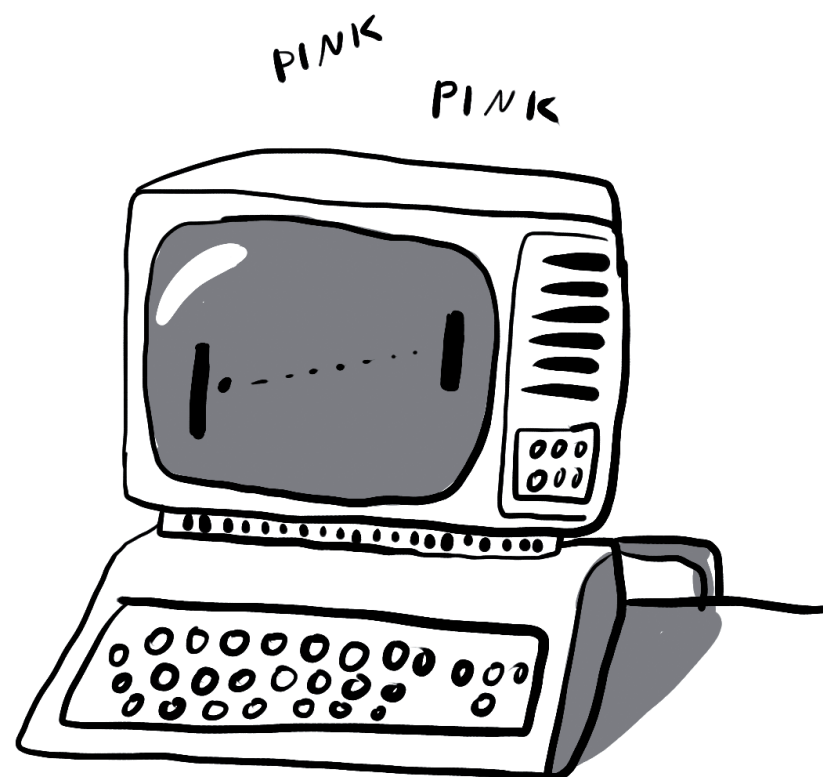
Počítače a počítačové hry

Českoslovenští vědci patřili ve vývoji počítačů mezi světové špičky. Protože ale komunisté Československo uzavřeli před okolním světem, nemohli se vědci dostat ke kvalitním součástkám, aby mohli počítač postavit, ani nesměli komunikovat se zahraničními kolegy. A tak se u nás vývoj počítačů proti světu velmi opozdil.

Počítače byly nejprve ohromné krabice. První československý počítač byl velký přes tři místnosti a neuměl nic jiného, než počítat příklady.

Nakonec se ale i k nám dostaly počítače ze Západu. Říkalo se jim „osobní počítače“, anglicky „personal computer“, zkráceně PC. Vypadaly přibližně jako dnešní počítače, ale byly mnohonásobně slabší. Takový běžný počítač měl například paměť 3 kilobajty. Dnešní počítače mají paměť přibližně 300 000krát větší. Přesto už od začátku bylo možné na počítačích hrát hry. Jak taková hra vypadala? Některé si můžeme zahrát dodnes. Byly to hry jako Had, Tetris nebo Arkanoid. Nebo se hrály takzvané textovky. Příběh hry hráč četl z obrazovky a když chtěl něco udělat, musel napsat do počítače pokyn.

Na školách se také začala učit výpočetní technika. Děti se učily základy programování a vytvářely vlastní jednoduché programy a hry. V té době se dokonce vyrábělo několik druhů osobních počítačů i v Československu.

Tady se můžete dozvědět další zajímavé věci o počítačích v Československu:

→ Česká televize – Retro, díl Počítače

Co to byla Státní bezpečnost (StB)?

Státní bezpečnost, zkráceně StB, byla tajná komunistická policie. Jejím úkolem bylo vyhledávat nepřátele státu a zlikvidovat je. Mezi lidmi bylo mnoho informátorů, kteří poslouchali, co kdo říká. Když odhalili někoho, kdo se snažil svobodně říct, že komunismus je špatný, oznámili to agentům StB. Agenti dotyčného člověka odposlouchávali, zatkli, vyslýchali a někdy mu vyhrožovali. Takový člověk mohl být propuštěn z práce nebo vyhozen ze školy, mohl ale také skončit ve vězení. Někteří důležití a vzdělaní lidé v padesátých letech zemřeli při mučení agenty StB. A to všechno jenom proto, že svobodně řekli, co si myslí. Od sedmdesátých let se ale již toto nedělo. Přesto lidé své názory projevovat nesměli.

Informátorů bylo mezi lidmi tolik, že si nikdo nemohl být před nikým jistý. Často na sebe donášeli členové rodiny, přátelé nebo spolupracovníci. Informátoři někdy nedonášeli ze zlé vůle, ale proto, že byli agenti StB zastrašováni. Agenti jim například vyhrožovali, že jejich děti nebudou moct studovat na vysoké škole.

Tady se můžete dozvědět další zajímavé věci o tom, co dělala Státní bezpečnost:

→ Česká televize – Abeceda komunistických zločinů, díl 25: Zatýkáni